

**ПЕШГИРИИ БЕМОРИИ
СИЛ, ТАБОБАТ,
НИГОҶУБИН ВА
ДАСТГИРӢ**



БЕМОРИИ СИЛ ЧИСТ?

БА БЕМОРИИ СИЛ ЧӢ ТАВР СИРОЯТ ЁФТАН МУМКИН АСТ?

БЕМОРИИ СИЛ – ин бемории сироятӣ, яъне гузаранда мебошад. Барангезандаи беморӣ – микобактерияи сил (чӯбчамикроби Кох, чӯбчамикроби сил) мебошад.

Аз ҳама бештар ба бемории сил шушҳо (80%) гирифта мешаванд, ки сили шушӣ ном доранд. Вале намудҳои сили ғайришушӣ низ ба монанди сили сутунмӯҳра, пайванду устухонҳо, пардаҳои майнаи сар, ғадудҳои лимфатикӣ, гурда, чашм ва ғайраҳо воমেҳӯранд.

Роҳи асосии сирояти сил ин ҳавоӣ – қатрагӣ мебошад. Ман-



баи асосии сироят шахси бемории сили шуш дошта мебошад, ки ӯ ҳангоми сулфа, атса ва ё туф кардани балғам ва ҳатто ҳангоми ғап задан қатрачаҳои хурди балғамро, ки дар онҳо чӯбчамикроби сил мавҷуданд, ба муҳити атроф хориҷ мекунад. Ин ҳавои сироятнокро шахси солим нафас мекашад ва чӯбчамикробҳо ба шуши онҳо дохил шуда, ба афзоиш оғоз меку-

нанд ва бемориро ба вучуд меоранд.

Агар Шумо гирифтори сили фаъоли шуш бошед, атрофиёнтонро, шахсоне, ки бо Шумо дар як хона зиндагӣ мекунанд, инчунин шахсонро, ки дар як ҳуҷраи хурд бо Шумо ҳатто дар муҳлати начандон зиёд буданд, сироят карда метавонед.

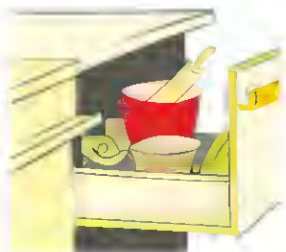
Ҳар як бемори гирифтори сили шуш, ки хориҷкунандаи барангезандаи сил аст, дар сурати нагирифтани табобат, дар як сол, метавонад 10-15 нафари дигарро сироят кунад.

БЕМОРИИ СИЛ НАМЕГУЗАРАД:



- бо роҳи ирсӣ (авлодӣ) аз волидайн;
- бо шири модар;
- ба воситаи либос, ҷои хоб ва ашёи рӯзгор;
- ҳангоми даст расонидан ба шахси дигар;
- ҳангоми даст фишурдан.

Барангезандаҳои сил дар зери таъсири нурҳои офтоб дар муддати панҷ дақиқа nobуд мешаванд, вале дар ҷойҳои торик муддати хеле дароз мавҷуд буда метавонанд.



Усули табиӣ тоза кардани ҳавои хучраҳо – ин кушодани тирезаҳо мебошад. Зуд-зуд тоза кардани ҳавои хона ба воситаи кушодани тирезаҳо ба кам шудани шумораи барангезандаҳо мусоидат мекунад. Яъне агар имконият бошад, тирезаҳо муддати дароз кушода мондан лозим аст. Ҳатто дар фасли зимистон, агар хеле хунук набошад, ҳавои хонаро ҳар 2 соат тоза намудан лозим аст.



БЕМОРИИ СИЛ ЧӢ ТАВР ИНКИШОФ МЕӢБАД?

Ҳар нафар метавонад, ба барангезандаҳои бемории сил сироят ёбад, лекин на ҳамаи сироятёфтагон ба беморӣ гирифта мешаванд. Танҳо 5-10% сироятёфтагон дар давоми ҳаёт ба ягон намуди бемории сил гирифта шуда метавонанд. Барангезандагони беморӣ ба бадани инсон дохил шуда, метавонанд солҳои дароз дар ҳолати ғайрифавол ё «хоб» мавҷуд бошанд ва бемориро ба вуҷуд наоранд, чунки қувваи худмуҳофизатии бадан ба онҳо муқобилият мекунад. Ҳангоми суст шудани қобилияти масунияти бадан барангезандаҳо фавол (бедор) гашта, бемориро ба вуҷуд меоранд.

Бемории сил ба узвиҳои бадан осеб расонида, онҳоро хароб месозад, вале ҳангоми дарёфти саривақтӣ ва таботати дуруст харобшавии узвҳо боздошта, онро таботат кардан имконпазир аст.

БА АВҶГИРИИ БЕМОРИИ СИЛ ҲОЛАТҲОИ ЗЕРИН МУСОИДАТ МЕКУНАНД:



- сирояти ВНМО (вируси норасоии масунияти одам);
- бемориҳои музмин (шушҳо, гурдаҳо, диабети қанд ва дигарҳо);
- майпарасти, нашъамандӣ, истифодаи маводи мухаддир;
- истеъмоли хӯроки камғизо ва нодуруст;
- ҳолатҳои асабонии дарозмуддат (стресс).

НИШОНАҲОИ БЕМОРИИ СИЛ



- сулфаи давомдори зиёда аз ду-се ҳафта, одатан бо хориҷкунии балғам;
- баландшавии ҳарорати бадан то 37,5-38°, хусусан бегоҳирӯзӣ;
- бемадорӣ ва зудмондашавӣ;
- камшавии иштиҳо ва вазн;
- арақкунии шабона;
- дарди қафаси сина ва нафастангӣ;

Нишонаҳои боқимонда аз узви осебдида вобастагӣ дорад, мисол:

- ҳангоми осеб дидани ғадудҳои лимфатикӣ дар онҳо варам, баъзан пайдошавии носурӣ бо хориҷкунии рим дида мешавад;
- ҳангоми осеб дидани бугумҳо ҷои осеб варам мекунад ва дард пайдо мешавад.

ТАШХИСИ БЕМОРИИ СИЛ



Таҳлили микроскопии балғам барои дарёфти барангезандаи сил.

Барои ташхиси бемории сил се намунаи балғам дар давоми ду рӯз дар зери назорати корманди тиб чамъоварӣ карда мешавад. Зарур аст, ки ҳатман балғам (на оби даҳон) чамъоварӣ карда шавад, зеро танҳо дар балғаме, ки аз қисмҳои канорӣи шуш чамъ карда мешавад, чӯбчамикробхоро дарёфт кардан мумкин аст, дар оби даҳон дарёфт нашуданашон мумкин аст.



Агар дар балғами бемор барангезандаҳо ёфт шаванд (МС+), маълум мешавад, ки бемор ҳанӯз хориҷкунандаи барангезандаи сил буда, барои атрофиён хавфнок аст.

Агар дар балғами бемор барангезандаҳо ёфт нашаванд (МС-манфӣ), маълум мешавад, ки бемор хориҷкунандаи чӯбчамикроб нест ва барои атрофиён безарар аст.



Усулҳои ташхиси рентгенологӣ (флюорография ва рентгенография) на ҳамеша имконияти ташхиси аниқӣ силро медиҳанд. Ба ҳамаи эҳтиёҷмандони ба сил гумонбар (ҳатто ҳангоми набудани тағйиротҳои рентгенӣ дар шуш) таҳлили микроскопии балғам ва дигар маъводҳои патологӣ аз дигар узвҳо хориҷшударо гузаронидан зарур аст.

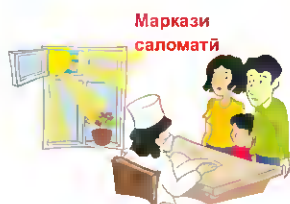
Усули фаврии замонавӣ дарёфти бемории сил ба воситаи таҳлили балғам. Имрӯз дар Ҷумҳурии Тоҷикистон усули фаврии замонавӣ дарёфти бемории сил ба воситаи

таҳлили балғам бо мошини GeneXpert барои аҳоли ба таври ройгон дастрас мебошад. Ба воситаи ин усул табибон дар муддати 2 соат бемории силро муайян намуда, инчунин, шакли мутобиқгаштаи онро мушаххас карда метавонанд.

Кӯтоҳ гардидани мӯҳлати ташхиси мутобиқати доругӣ ба рифампитсин имкон медиҳад, ки беморони шакли мутобиқгаштаи сил сари вақт дарёфт шуда, ба қайд гирифта шуда табобати дурусти саривақтиро оғоз намоянд. Ин боиси паст кардани паҳншавии сирояти атрофиёнашон мегардад.

Танҳо дарёфти барангезандаҳои сил дар балғами эҳтиҷманд, гирифтори бемори сил будани ӯро аниқ мекунад.

ЧӢ ТАВР ХАВФИ СИРОЯТӢБИРО ҲАНГОМИ ТАБОБАТ КАМ КАРДАН МУМКИН АСТ?



Аз муоина гузаронидани атрофиён ва наздикони бемор.

Ҳар нафаре, ки бо бемори сил дар та-мос буд, хусусан шахсоне, ки бо бемор дар як манзил зиндагӣ мекунанд, бояд дар муассисаҳои тиббӣ аз муоина гузаронида шаванд. Агар ҳангоми муоина дар онҳо сили фаъол дарёфт гар-дад, бояд ба табobati пурра фаро гирифта шаванд.



Бемории сил – бемории сирояткунанда мебошад, бинобар ин барои атрофиён ва наздиконро аз хатари сироятгӣ эмин ни-гоҳ доштан тавсияҳои зеринро риоя кар-дан шарт аст:

- дар навбати аввал, табобатро то пурра шифо ёфтани қабул намудан лозим аст. (ҳамаи таъинот ва тавсияҳои табиб ва ҳамшираи тиббиро риоя намудан);
- ҳангоми сулфидан ва атса задан доимо даҳонро бо рӯймолча ва ё даст пӯшо-нидан ё ин ки рӯйро ба як тараф гардо-нидан лозим аст;
- балғамро танҳо ба туфдони махсус туф кардан лозим;
- ниқобҳои ҷарроҳиро барои паст кар-дани миқдори сирояти бемории сил истифода бурдан лозим аст;
- манзили зистро доимо шамол дода, ҳа-вояшро тоза кардан лозим;
- қоидаҳои гигиенаи шахсиро риоя на-мудан лозим аст.



ТАБОБАТИ БЕМОРИИ СИЛ

Бемории сил табобатшаванда аст, вале ин танҳо дар ҳолати оғози табобати саривақтӣ ва дуруст гузаронидашуда имконпазир аст!



Мувофиқи тавсияҳои Ташкилоти Умумиҷаҳонии Тандурустӣ табобат бо Дурнамои ДОТС гузаронида мешавад. Ин дурнамо асоси Барномаи мубориза бар зидди бемории сил буда, дар саросари ҷумҳурӣ дар ҳаммаи муассисаҳои тиббӣ, аз ҷумла муассисаҳои ислоҳӣ, ворид карда шудааст.

Табобати беморони сил дар зери назорати бевоситаи кормандони тиб гузаронида мешавад. Чунин табобат имкон медиҳад, ки авҷи шаклҳои мутобиқгаштаи бемории сил, инчунин оризаҳои бемории сил пешгири карда шавад.



Назорати бевоситаи қабули доруҳо ин амали нобоварӣ ба беморон нест. Ин кор барои ба даст овардани натиҷаҳои самараноки табобат зарур аст, инчунин барои он ки Шумо ва духтур боварӣ ҳосил кунед, ки табобат дуруст ва мунтазам гузаронида мешавад. Агар ҳангоми қабули доруҳо ҳиссиёти ногувор ё таъсиrotи номатлуб пайдо шавад, Шумо метавонед фавран бо духтури худ машварат намоед. Ғайр аз ин ҳаёт ин ҳаёт аст, баъзан мешавад, ки бемор дар вақташ қабул кардани доруҳоро фаромӯш мекунад.

ТАБОБАТИ БЕМОРИИ СИЛРО ДАР КУҶО ГИРИФТАН МУМКИН АСТ?

БЕМОРХОНА



2-3 моҳ

Дар давраи табобати шиддатнок (2-3 моҳи аввал) табобат вобаста аз ҳолати бемор дар беморхонаҳои зиддисилӣ гузаронида мешавад (Агар бемор хориҷкунандаи МБС бошад ё ҳолаташ вазнин бошад).

Ин барои он зарур аст, ки:

- Хавфи сирояти атрофиён пешгирӣ карда шавад;
 - Ба қабули доруҳо одат кунад;
 - Қабулкунии доруҳо назорат карда шавад;
- Дар зери назорати доимӣ ва бевоситаи кормандони тиб бошад, то ки ҳангоми зарурат саривақт ба табобат тағйирот дохил карда шавад.



4-5 моҳ

Дар давраи табобати дастгирикунанда (дар давоми 4-5 моҳи минбаъда) табобат дар муассисаи тиббии ҷои истиқомат ё ин ки дар муассисаи зиддисилӣ гузаронида мешавад.

ДОРУҶОИ ЗИДДИСИЛӢ

ДоруҶои асосии зиддисилӢ, ки айнаи замон истифода бурда мешаванд, панҷ намуд мебошанд:

Изониазид, Рифампитсин, Пиразинамид, Этамбутол, Стрептомитсин (сӯзандору).

ДоруҶоро чӣ тавр бояд қабул кард?

ДоруҶои зиддисилии таъингардида бояд мунтазам, субҳгоҳон, ба дили наҳор, 30 дақиқа пеш аз истеъмоли хӯрок ва ё пас аз 2 соати истеъмоли охиринаи хӯрок қабул карда шаванд. Ин азхудкунии доруҶоро беҳтар намуда, таъсири онҳоро зиёд мегардонад.



Ҳамаи доруҶои зиддисилӢ бояд дар як вақт якҷоя қабул карда шаванд, зеро ҳангоми дар як рӯз ба ду-се маротиба тақсим кардани қабули доруҶо, консентратсияи доруҶо дар хун кам мешавад ва эҳтимолияти пайдоиши мутобиқат ба доруҶо зиёд мегардад. Ғайр аз ин дар назорати табобат низ, хусусан, дар давраи дуҷуми табобат мушкилиҳо пеш меояд.

Ҳар як маводи доругӣ таъсири худро дорад ва танҳо истифодаи якҷояи онҳо кафолати шифоёбиро таъмин мекунад. Миқдори ҳаҷм (таблеткаҳо) аз вазни бемор ва категорияи табобатӣ вобаста аст.

Истифодаи воситаҳои тиббии халқӣ бе доруҶои зиддисилӢ бемори силро шифо намебахшад.

ТАЪСИРОТИ НОМАТЛУБИ ЭЪТИМОЛӢ



Доруҳои зиддисилие, ки Шумо истеъмол мекунед, аз ҳамаи доруҳои, ки имрӯз мавҷуданд, беҳтар аст. Онҳо дар тамоми ҷаҳон истифода бурда мешаванд ва аз ҳама безарар доништа шудаанд. Вале чун дигар доруҳо, баъзан таъсири номатлубро пайдо мекунанд, ба монанди гумшавии иштиҳо, пайдоиши дилбеҳузурӣ ва қайқунӣ, дард дар шикам ва буғумҳо, хориши пӯст, зардшавии чашмҳо ва пӯст, садо дар гӯшҳо, номувозинатӣ дар роҳгардӣ ва осеби биной. Оиди чунин ҳолатҳо дарҳол кор-

манди тибро огоҳ сохтан зарур аст. Ҳамаи нишонаҳои номбаршуда баргарафшавандаанд ва қатъ кардани табобати асосиро талаб намеkunанд. Танҳо дар баъзе ҳолатҳо, ки хеле кам вомехӯранд, зарурати қатъ кардани табобат ба вучуд меояд.

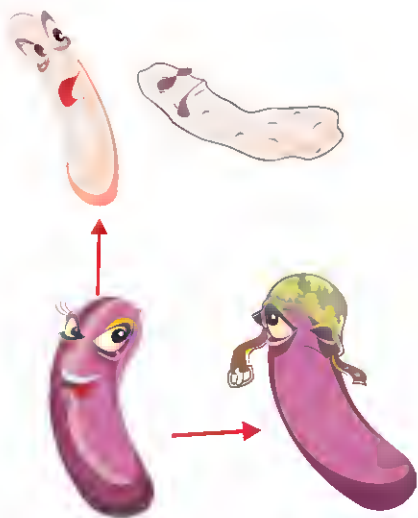


Табобатро худсарона қатъ наkunед! Чунин қарорро танҳо духтури табобати Шумо қабул карда метавонад. Ҳангоми зарурат доруҳои иловагӣ таъин карда мешаванд, ки пайдоиши таъсири номатлубро кам мекунанд. Агар баъди қабули доруҳо пешоб, ашк ва оби даҳон ранги норинҷиро гиранд, ин ба организм ягон таъсири манфӣ намерасонад. Бо тамошудани табобат тағйири ранг баргараф мешавад.

Таъсири номатлуб набояд сабабгори қатъ кардани табобат шаванд, охир онҳоро баргараф кардан мумкин аст, барои табобати самараноки бемории сил бошад, танҳо ҳамин доруҳо заруранд.

БАРОИ ЧӢ МӢХЛАТИ ТАБОБАТ ЧУНИН ДАРОЗ АСТ?

Микобактерияи сил бо пардаи саҳт пӯшонида шудааст, ки онро аз таъсири доруҳо ҳифз мекунад. Барои он, ки ин пардаро шиканем, доруҳои зиддисилӣ бояд дар муддати ба қадри кифоя тӯлонӣ истифода бурда шаванд (6-8 моҳ).



Баъд аз огози қабули доруҳои зиддисилӣ ҳолати аксари беморон зуд беҳ мегардад ва дар охири давраи фаъоли табобат қисми зиёди микобактерияҳои фаъол нобуд мегарданд. Вале дар организми бемор «микобактерияҳои хоб», ки муддати зиёд дар ҳолати ғайрифаъол вучуд дошта метавонанд, боқӣ мемонанд. Дар давраи табobati дастгирикунанда онҳо пурра нобуд мегарданд, ҳангоми рияи накардани мӯҳлати табобат (қатъи худсаронаи табобат пеш аз мӯҳлат) микобактерияҳои сил

аз сари нав ба афзоиш оғоз мекунанд ва беморӣ аз сари нав авҷ мегирад. Микобактерияҳои то охир маҳвншуда ба доруҳои зиддисилӣ устуворӣ (мутобиқат) пайдо мекунанд.

Сабаби асосии пайдо шудани шаклҳои мутобиқаштаи сил ин истеъмоли бенизом, беназорат ва номунтазами доруҳои зиддисилӣ мебошад (баъзан истеъмоли як ё ду доруворӣ ба ҷои 4-5 доруворӣ таъинкардаи табиб). Ба ғайр аз ин, шахси хоричкунандаи микобактерияҳои сили ба доруҳои мутобиқшуда шахсони дигарро низ бо микобактерияҳои мутобиқшуда сироят мекунад. Доруҳои оддӣ зиддисилӣ аз ибтидо ба ин нафарон кӯмак намекунанд. Табобати чунин беморон бо истифода аз доруҳои қатори дуюм (эҳтиётӣ) дар давоми мӯҳлати дароз анҷом дода мешавад.

Ин доруҳо нисбат ба доруҳои қатори яқум қимматтар ва таъси-
роти номатлубашон зиёдтар мебошанд. Мӯҳлати ҳадди ақали та-
бобати беморони шакли мутобиқгаштаи сил на кам аз 18 то 24
мохро ташкил медиҳад. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Барномаи та-
бобати беморони шакли мутобиқгаштаи сил аз моҳи майи соли
2009 дар сатҳи ноҳияҳои таҷрибавӣ оғоз гардида, айни замон аз
рӯи ин барнома тамоми ҷумҳури фаро гирифта шудааст.

Пурра табобат накардан ё вайрокунии речаи табобат ба чунин
оқибатҳо оварда мерасонад:

- Авҷ гирифтани бемории сил;
- Такроран пайдо шудани бемории сил;
- Бемори метавонад ба шакли мутобиқгашта табдил ёбад.

ҲАНГОМИ ҚАБУЛИ ДОРУҶОИ ЗИДДИСИЛӢ БОЗ КАДОМ ЧОРАҶО БАРОИ ЗУД ШИФОӢФТАН МЕТАВОНАНД МУСОИДАТ КУНАНД?



Системаи масунияти одам бо доруҶо якҶоя бар зидди беморӢ мубориза мебарад, бинобар ин масуниятро пурқувват кардан зарур аст. Одатан системаи масуният Ҷангоми истеъмоли тамоку, нӯшокиҶои спирти ва маводҶои нашъадор суи мегардад. Аз рӯи имконият аз одатҶои зарарнок худдорӢ кардан зарур аст.



Кӯшиш намоед, ки хӯрокҶои аз сафеда (гӯшт, тухм, панир, хӯрокҶои ширӢ) ва витаминҶо (мева ва сабзавот) бойро истеъмол намоед.

Дар хотир доред, ки танҶо хӯроки сергизо, бе қабули доруҶои зиддисилӢ барои шифоӢбӢ аз бемории сил кӯмак карда наметавонад.

БОЯД ДАР ХОТИР ДОШТ:

1. Бемории сил табобатшаванда агар шахси бемор саривақт дарёфт шуда таботати дуруст ва пурраро ба анҷом расонад
2. Таботати бемории сил ройгон мебошад.
3. Қабули доруҶои зиддисилӢ ҳатмӢ мебошад.
4. Баъд аз озодшавӢ аз маҳбас ба Маркази саломатии Ҷои зист муроҷиат намуда, таботатро бояд давом дод.

Суроға ва телефонҳои ташкилотҳои ҷамъиятӣ:

- Ташкилоти ҷамъияти «Вита»
ш. Душанбе, к. Фирдавси 5
тел.: +(992) 917 44 87 88
e-mail:vita-tj@yandex.ru
- Намояндагии «СФШФ-Тоҷикистон»
дар Вилояти Хатлон ш. Қўрғонтеппа, к. А. Лоҳутӣ, х.9
тел.: +(992) 3222 2 41 72; +(992) 907 83 22 63
e-mail:khatlon@afew.tj
- Ташкилоти ҷамъияти «Ҳаёти нав»
Вилояти Суғд, ш. Хучанд маҳалаи 12 , х. 17 Г
тел.: +(992) 3422 2 42 85
e-mail:hayoti_nav@mail.ru
- Ташкилоти ҷамъиятии «Солими»
Вилояти Суғд, ш. Хучанд, к. А.Раҷабов, х. 102/11
тел.: +(992) 3422 66 9 66
e-mail: ngo_solimi@mail.ru
- Ташкилоти ҷамъиятии «Иқболи нек»
Вилояти Суғд, н. Мастҷоҳ
шаҳраки «Бустон», к. И.Сомонӣ, б. 48, х. 2
тел.: +(992) 928 11 87 01
e-mail: ngo_ikboli_nek@mail.ru
- Ташкилоти ҷамъиятии “Судманд”
Вилояти Хатлон, ш. Қўлоб, к. Худоёр Назаров х. 7
тел.: +(992) 332 23 36 90
e-mail: sudmand@rambler.ru
- Ташкилоти ҷамъиятии «СВОН Плюс»
Вилояти Хатлон, ш. Қўлоб, к. Шамсидин Шохин, б.3, х.1
тел.: +(992) 934 41 42 69
e-mail: svon_pluskulob@rambler.ru

Маводи мазкур дар асоси Дастури аёни барои ғузaronидани машғулиятҳо дар «Мақтаби бемор» дар муассисаҳои зиддисилӣ коркард шудааст, ки он бо Маркази ҷумҳуриявии мубориза бар зидди бемории сил Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқа гардида буд, аз тарафи Раёсати тиббии Сарраёсати иҷроӣ ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст.

Маводи мазкур бо кӯмаки мардуми Амрико эҷод шудааст, ки он аз тариқи Агентии ИМА оид ба рушди байналхалқӣ расонида мешавад. Мазмун ва мундариҷаи ин эҷод маҳсули Лоихаи ХОУП буда, метавонад бо нуқтаи назари USAID ва Ҳукумати ИМА мувофиқат накунад.



Ҳамаи ҳуқуқҳо ҳифз карда шудаанд

Интишор, интиқол, паҳн намудан ё нусхабардорӣ намудани ҳар кадом қисми китобча иҷозат дода мешавад ба шарте, ки он бо мақсади гайритиҷоратӣ дар оянда истифода бурда шавад. Албатта ба Ташкилоти ҷамъиятии ҷумҳуриявии «СФШФ – Тоҷикистон» ишора намоед.

Ройгон паҳн карда мешавад

© «СФШФ – Тоҷикистон» (AFEW – Tajikistan), соли 2017

e-mail: tajikistan@afew.tj

<http://www.afew.tj>

тел.: (+992) 935832578